

CONSIDERATII PRIVIND REGLEMENTAREA DE STAT A PREȚURILOR ȘI TARIFELOR ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Lidia SURDU

Universitatea Tehnică a Moldovei

Abstract: prețurile au devenit o categorie economică de prim rang sub raportul complexității și interconstrucționării lor cu alte categorii și procese economice, cu dinamica globală a dezvoltării economico-sociale a unei țări. Prețurile sunt cuvinte întâlnite pretutindeni, oriunde și oricând, cu o frecvență pe care nu o au ceilalți termeni economici. Orice individ sau agent economic plătește sau/și încasează zilnic nenumărate prețuri.

Cuvinte cheie: Mecanismul prețurilor, Liberalizarea prețurilor, Controlul statului asupra prețurilor, Prețul subvenționat, Prețul maxim, Prețul minim, Înghețarea prețurilor, Prețul normativ.

În R.M. crearea unui sistem de prețuri specific economiei de piață a început odată cu Decretul Președintelui R.M. № 256 din 26-12-1991 „Despre liberalizarea prețurilor și tarifelor și protecția pieței interne” și a inclus mai multe etape.

În cadrul economiei de piață, în situația fundamentării deciziilor cu privire la preț, sunt puși înaintea de toate agenții economici, care vând și cumpără mărfuri materiale și nemateriale, precum și diferite organisme a statului, însărcinate să asigure echilibrul economic și financiar la nivel macro. Ori de câte ori formarea liberă a prețurilor nu este posibilă sau recomandată, în luarea deciziilor de preț intervine statul.

Intervenția statului în stabilirea, dirijarea și urmărirea evoluției prețurilor este determinată de mai multe situații sau cerințe economice, și anume: penuria de resurse de materii prime și energie, oferta deficitară la unele produse importante pentru economie și populație, cu influență negativă asupra cererii și a nivelului de trai al populației, protejarea producției autohtone de concurența străină, combaterea unor situații de monopol sau oligopol, precum și al concurenței neloiale. Cu cât piața reală este mai îndepărtată de concurența perfectă, **cu atât necesitatea și eficiența controlului statului, a intervenției lui asupra prețurilor este mai mare.** În general, intervenția statului în domeniul prețurilor a fost prezentă în toate timpurile, fiind mai intensă în perioadele de criză economică, declin economic, sau în timp de război etc. și mai ușoară în perioadele de stabilitate economică.

Există două metode de intervenție a statului în materie de preț. Aceste două metode nu trebuie să se neglijeze, ci din contra, să se completeze, iar eficiența folosirii lor depinde de luarea unor măsuri în vederea reglării veniturilor consumatorilor.

Metodele reglementării directe a prețurilor și tarifelor presupun controlul nemijlocit din partea statului asupra nivelului sau a unor elemente structurale a prețului. Astfel de metode se folosesc pentru susținerea prețurilor produselor agricole și agroalimentare, ale materiilor prime de bază, combustibilului și resurselor energetice. La fel, statul controlează administrativ prețurile prin blocarea lor, prin limitarea nivelului rentabilității sau a adaosului comercial.

1. Prețul maxim este inferior prețului de echilibru, dar practicarea acestui preț modifică volumul cererii și ofertei, stimulează consumul și sporește cantitatea de produs. Această situație poate crea o serie de consecințe:

- ✓ protecția consumatorilor prin practicarea unor prețuri mai mici;
- ✓ reduce cantitatea oferită de producători, care nu sunt de acord să-și vândă produsul la un preț mai mic și pot recurge la stocarea producției respective, așteptând înlăturarea restricției de preț. Ca rezultat, poate să apară penuria de produse iar protecția consumatorilor devine una formală, lipsită de conținut, dacă acestea nu găsesc produsele ieftine pe piață;
- ✓ vânzarea produselor cu aglomerație ceea ce presupune pierderi de timp pentru consumatori, timp, care dacă ar fi contabilizat și adăugat la prețul de cumpărare al mărfii ar putea rezulta un preț mult mai mare decât prețul care s-ar fi creat pe piața liberă;
- ✓ vânzarea preferențială a produselor în funcție de unele criterii subiective, bazate pe relații personale sprijinite pe contraprestații, ceea ce face ca efectele dorite de stat prin stabilirea unor prețuri scăzute să fie anihilate;
- ✓ raționalizarea consumului de produse pentru care există deficit pe bază de tichete sau bonuri, ceea ce înseamnă că preferințele subiective ale vânzătorilor și cumpărătorilor sunt înlocuite cu hotărârea organelor de stat de a asigura procurarea în mod egal de către toți consumatorii a unei cantități fixe dintr-un bun;

✓ apariția pieței negre, piață pe care bunurile se vând ilegal, la un preț mult mai superior celui maxim impus de către organele de stat.

2. Prețul minim se folosește pentru a stimula dezvoltarea și creșterea producției în unele sectoare și este, de regulă, superior prețului de echilibru. Pentru a fi stimulativ acest preț trebuie să fie cel puțin la nivelul prețului de echilibru rezultat de jocul cererii și ofertei. Producătorii se vor afla în situația de a acorda anumite facilități (rabaturi) cumpărătorilor pentru a-și spori volumul vânzărilor. În asemenea situații se recomandă ca statul să adopte măsuri prin care să asigure condiții de desfacere a surplusului de ofertă, fie prin achiziții proprii, fie prin acordarea unor facilități fiscale sau de credit producătorilor sau cumpărătorilor, fie prin stimularea exporturilor etc.

3. Prețul subvenționat presupune acoperirea pierderilor pe care le pot înregistra întreprinderile, ca urmare a practicării a prețurilor mai scăzute, stabilite de stat. Mărimea subvenției este egală cu diferența dintre prețul normal (preț ce asigură recuperarea costului și permite obținerea unui profit rezonabil pentru ramura respectivă) și prețul garantat de stat.

În R. Moldova s-au acordat subvenții de la buget pentru acoperirea pierderilor unor întreprinderi, în special din agricultură. Au fost folosite prețuri subvenționate la pâine, lapte, până la momentul actual se subvenționează tarifele pentru transportul de călători de către Regia de Transport Electric urban.

4. Blocarea (înghețarea) prețurilor reprezintă menținerea prețurilor la unele tipuri de produse pentru o anumită perioadă de timp. Este folosită în perioade caracterizate prin o rată înaltă a inflației în vederea asigurării unei stabilizări.

A fost utilizată în Franța, SUA ș.a. state care în cadrul dezvoltării economice au trecut prin procese inflaționiste acute.

5. Limitarea nivelului rentabilității pentru agenții economici producători și a adaosului comercial pentru agenții economici ce se ocupă cu desfacerea mărfurilor.

Statul folosește metodele directe și atunci când impune o metodologie unică de determinare a costului și a prețului. În R. Moldova pentru produsele petroliere, gaze naturale, apă, unele servicii prestate de instituții de stat sunt elaborate metodologiile de determinare a costului și a prețului (tarifului).

Prin intermediul **metodelor indirecte de reglementare** a prețurilor statul tinde să asigure echilibrul dintre cerere și ofertă în vederea majorării lente a prețurilor în cadrul întregii economii. În dependență de situația concretă, reglarea prețurilor poate avea caracter antiinflaționist. Statul folosește controlul indirect prin intermediul politicii fiscale, politicii monetar-creditare, prin reglementarea cheltuielilor de stat și a sistemului de remunerare a muncii.

1. Politica fiscală. Impozitele, taxele și contribuțiile ce influențează în mod direct sau indirect prețul îndeplinesc următoarele importante funcții economice și sociale:

- 1) servesc drept surse de bază pentru completarea veniturilor bugetare;
- 2) influențează producția în sensul lărgirii sau restrângerii ei;
- 3) influențează nivelul prețurilor, respectiv, rata inflației;
- 4) prin participarea la procesul de distribuire și redistribuire a venitului național influențează veniturile diferitor pături sociale a populației.

În structura prețului impozitele, taxele și contribuțiile sunt reflectate neadecvat, unele fiind incluse în cost, iar altele reprezentând elemente structurale de preț.

În corespundere cu prevederile SNC №3 în componența consumurilor directe privind retribuirea muncii (respectiv în structura costului) se includ Contribuțiile în Fondul Asigurărilor Sociale. Legătura dintre preț și impozitul pe venitul persoanelor juridice se reflectă prin faptul că ultimul se determină în funcție de mărimea profitului care, la rândul său, depinde de nivelul prețului.

Cea mai mare influență asupra prețurilor o au impozitele indirecte, care reprezintă elemente structurale de preț. Conform titlului IV al Codului Fiscal accizul este un impozit general de stat stabilit pentru unele mărfuri de consum, precum și pentru activitatea în domeniul jocurilor de noroc. Accizele sunt taxe speciale de consumație și se așează, de regulă, pe vânzarea anumitor grupe de produse, reprezentate de bunurile care dăunează sănătății și de produsele considerate de lux. Spre exemplu, în R. Moldova se plătesc accize pentru: alcoolul etilic alimentară, derivatele sale și orice alte băuturi alcoolice; produsele petroliere; produsele din tutun; alte produse și grupe de produse: cafea, bijuterii, autoturisme, parfumuri, blănuri naturale, articole din cristal ș.a.

2. Politica monetar-creditară. Interacțiunea dintre preț și masa monetară se manifestă prin apariția fenomenului inflației. Între preț și inflație există o intercondiționare reciprocă, prețurile fiind atât cauză, cât și efect al inflației.

Interdependența dintre preț și credit se manifestă prin faptul că creditul influențează cantitatea de bani aflați în circulație, ceea ce determină creșterea sau reducerea prețurilor. De exemplu, creșterea prețurilor

stimulează relațiile creditare, fiindcă majorarea nivelului prețurilor la resursele tehnice și materiale determină creșterea imediată a costului.

3. Reglementarea cheltuielilor de stat. Finanțarea deficitului bugetar se poate face prin mai multe modalități, care au legătură și influențează nivelul prețurilor în economie:

- vânzarea de obligațiuni guvernamentale cu o dobândă atrăgătoare pentru creditori. Băncile comerciale vor înregistra un deficit de lichidități și vor ridica rata dobânzii,
- majorarea poverii fiscale,
- emisiune monetară fără acoperire.

4. Sistemul de remunerare a muncii. **Cheltuielile salariale se includ în componența costului. La fel, influența salariului asupra prețurilor se regăsește prin cererea de bunuri și servicii.**

Practicile anticoncurențiale sunt acte și fapte la care recurg întreprinderile, în scopul dobândirii unei poziții dominante pe piață. Poziția dominantă pe piață este similară cu aceea de monopol, respectiv atunci când o firmă care activează singură pe piața în cauză poate să profite din plin de puterea ei față de distribuitorii și consumatorii bunurilor sau serviciilor pe care le furnizează.

Se cunosc mai multe **modalități de înțelegere** între agenții economici. Cartelul este un acord de înțelegere prin care un grup de firme producătoare sau distribuitoare ale aceluiași bun fixează anumite prețuri sau își împart piața. Obiectivul cartelului constă în ridicarea prețurilor sau distrugerea concurenței. Astfel, se reduc cantitățile de produse vândute, cresc prețurile, profiturile se maximizează ca și în situația de monopol. În afară de aceasta, ele au și un efect distructiv în sensul reducerii concurenței. Tipurile de înțelegeri în cadrul unui cartel pot fi grupate astfel:

- a. înțelegeri pentru stabilirea condițiilor de vânzare cumpărare includ înțelegeri asupra piețelor, împărțirii clienților, a teritoriilor, înțelegeri asupra volumului producției, asupra condițiilor de livrare,
- b. înțelegeri privind cercetarea și dezvoltarea includ înțelegeri din care rezultă societăți mixte de cercetare-dezvoltare,
- c. înțelegeri privind transmiterea informațiilor vizează transmiterea informației referitoare la listele clienților, prețurile practicate da alți producători, volumele vânzărilor anuale ale concurenților,
- d. carteluri de import-export care se formează atunci când întreprinderi din diferite țări se unesc pentru a fixa prețuri și a-și împărți piața sau pentru a prelua pe rând comenzile la proiecte,
- e. alte tipuri de înțelegeri care pot avea și alte obiective în afară de cele numite, și anume: înțelegeri cu privire la instruirea comună a lucrătorilor, cantitatea ce se poate vinde la un preț, sau poate să-și stabilească o cantitate de monopol și să permită prețurilor să se ridice la un nivel de monopol.

Prevenirea și înlăturarea practicilor numite ține de prerogativa organelor legislative.

Pentru a stabili partea de piață pe care se manifestă practicile anticoncurențiale este necesar de identificat **pieța relevantă**, care este noțiunea ce reunește produsul și aria geografică pe care acesta se produce și se comercializează. Aplicarea prevederilor legale privind concurența se referă întotdeauna la piața relevantă, legătura dintre practicile anticoncurențiale și piața relevantă referindu-se la înțelegerile între agenții economici care acționează pe aceeași piață relevantă și la folosirea în mod abuziv a poziției pe piață în raport cu piața relevantă.

Piața relevantă are două componente: Piața produsului și Piața geografică.

Definirea pieței produsului se bazează pe următoarele elemente:

- toate produsele care pot deveni într-o anumită perioadă de timp substituibile pentru produsul în cauză, creează imaginea pieței produsului din punct de vedere a ofertei;
- toate produsele considerate substituibile pentru produsul respectiv de către consumatori, creează imaginea pieței produsului din punct de vedere a cererii.

Respectiv, piața relevantă a produsului reprezintă totalitatea produselor considerate substituibile din punct de vedere a ofertei și totalitatea produselor considerate substituibile din punct de vedere a cererii.

În final putem spune, că în Republica Moldova se desfășoară o politică consecventă față de protecția concurenței și promovarea politicii antimonopol în economia națională, fundamentul acestei politici fiind stabilit de Legea RM "Cu privire la protecția concurenței". Dar fiind dată necesitatea unor îmbunătățiri în această direcție, atît statul, cît și formațiunile nestatale mai au multe de făcut în acest domeniu.

Bibliografie:

1. Legea Republicii Moldova „Privind limitarea activității monopoliste și dezvoltarea concurenței”, №906-XII, din 29.01.1992, Monitorul Oficial al R. Moldova №2 din 01.01.1992;
2. Hotărârea Guvernului R. Moldova „Cu privire la modul de reglementare a prețurilor (tarifelor) la producția întreprinderilor-monopoliste” №99 din 26.02.1993, Monitorul Oficial al R. Moldova №2 din 28.02.1993;